

Zdaj šele se pokesá. Kako rad bi zar-del od sramote, ali ne more zaradi modre barve. Roditelji ga kregajo vsako jutro, tovariši ga dražijo neprestano. Oče ga ne-čejo jemati seboj, ded pá ob nedeljah sam hodi v cerkev. Videk poseda v kotu so-bice, skriva se ljudem, če le more, in po-gostoma bridko joka zaradi neposlušnosti svoje. Nekaj dobrega je pa vender imela nezgoda — Videk odslej ni bil radoveden.

Pouk.

Videk je bil silno radoveden. Ker ni poslušal naukov svojih roditeljev in učiteljev, se je prepričal, da:

Darilo le pridnega čaka
Sramota in škoda — bedaka.

2. Nazorni nauk.

Spodaj ozek, zgoraj širok in skoz mene teče marsikatera tekočina. Kaj je to?

Lij je zgoraj širok, spodaj pa ozek. Iz česa sestoji lij? Čemu imamo lij? **L. Stiasny.**

Knjiga Slovenska

v

XIX. veku.

*

Narodne Pripovjedke skupio u i oko Varaždina Matija Kračmanov Valjavec. U Varaždinu 1858. 8. X. 315. Štampao Jos. pl. Platzer. — Predgovor: „Naumio sam dati na svjetlo mnogo više pripovjedaka nego jih ima u ovoj knjižici i to pripovjedke iz Hrvatske, Štajarske i Kranjske da se je najavilo barem toliko prenumeranta, koliko jih treba, da se naplate štamparski troškovi, pa zbog toga eto vam samo pripovjedke iz Hrvatske i to iz Varaždinske okolice. Napisao sam je malo ne rieč po rieč tako, kako jih pripovjedahu pojedini pripovjedaooci. . . Čuo sam jih . . . podobar broj od učenika ili od njihovih roditelja . . . Primio sam u ovu knjigu razno-vrstne pripovjedke, njekeje možda takove, koje ne zaslužuju da prodju na svjet . . . njekeje s varijantima. Dodao sam i nje-koliko narodnih pjesama . . . Jošće treba da kažem nješto o jeziku, kako govori puk ovdešnji itd. — Slavische Bibliothek v. Miklosich II. 1858: VIII. Chorvatisch-slovenische Märchen. S. 151—170. XIX. Volkslieder S. 303—307. I—VI aus der Gegend von Warasdin. Von M. Valjavec. „Ihr Werth beruht 1. auf ihrer Bedeutung für slavische Mythologie; 2. als Proben jener Abart des Slovenischen,

welche durch den Einfluss des serbischen u. chorvatischen entstanden, in Provinzial-kroatien gesprochen wird“. — Odslej je take pripovedke in pesmi narodne še obilniše priobčeval p. v Novicah: O Rojenicah. O vučjem pastiru. O Petru Breboriču in veliki mladi nedelji. Od Torke ali Torklje. Od divjih dekel. Škatla, daj jesti no piti, a ti, klabük, vudri zdaj. Žaba počí, gospa vün poskoči. — Glasnik Zv. 2: Narodne pesmi iz Varaždinske okolice (str. 14—54). Pripovedka o vilah (104—187). Stvarjenje. Iz Ovidija met. I. Poslovenil M. Kračmanov (str. 77—78). — Program gimnazije Varaždinske: Proben des Slovenischen, wie es um Predvor in Oberkrain gesprochen wird. Ein Beitrag zur slovenischen Dialektkunde. Osem narodnih pesmi s kratkim vodom bolj poglavnih pravil o glasoslovji (Glasn. II. 108. Novic. str. 283).

L. 1859 Novice: Vojak na Laškem (Iz Slovenije). — Vodnikov Spomenik: Drobne pesemce (str. 238—242). — Glasnik Zv. 3: Popevka od maloga deteta (Iz Medjimurja). Morjê (Iz Jarenine). Narodne vraže. Štajarska od Hrvaške meje (Pes. nar.) II. 4. Tolvaj Matjaž. Legenda od sv. Mihela. Sv. Andrej. Pastir (Po nar.

prip. zložil 165—169). Mlinarjev Janez slovenski junak ali vplemenitenje Teharčanov. Spisal po narodni pripovedki F. Kočevar. V Zagrebu 1859. 8. 129. Nat. K. Albrecht. — Kritika. Spisal M. Kračmanov (Glasn. str. 50—57 cf. Jezičnik XXV str. 87).

L. 1860 Novice: Kak se je izpunila senja. Žena vučica. Oče sina vragu dal. Modra deklina. Iz čega se gdo narodi, vu onom mora vumreti. — Glasnik III. 5: Narodne legende. Deveti mož. Sv. Gregor. I—VI. Iz Varaždina v dopisih o narodnem slovstvu, gledišču, o gimnaziji. Štajerske pripovedke. O narodnih humoreskah. Sanje (Ulomek, zložil str. 129—131. Zv. 6: 129—134). Tako je bilo (Pes. En sam le me umél je — Učitelj Martinjak str. 102). Narodne pripovedke (Zv. 4 str. 50—139).

L. 1861 Glasnik: Narodne zagonetke (str. 7—137). Protuletje (Iz hrv. rokopisa). Vojska z volkom in psom (Po narodni zložil M. Kračmanov str. 111—119). Ajant. Žaloigra, ki jo je spisal Sofokles, poslovenil M. Kr. (str. 83—116 I. polovica). — L. 1866: Narodne pesmi iz Medjimurja in iz Varaždina (34—305). Miš — deklica (213—215). —

Sofoklov Ajant. Žaloigra, ki jo je iz grščine poslovenil Kračmanov Matija Valjavec. V Celoveu 1863. 16. str. 87. Nat. J. Leon. Izdal Anton Janežič. Cvetje iz domačih in tujih logov. Šestka II. Vvod. O Sofoklovem življenju (1—9). Vvod k Ajantu (10—13). Žaloigra (14—87). — Glasnik: Sestri Zora in Solna. Prvi del. Zložil M. Kr. (str. 97—105). Narodna pripovedka iz Čerenčovec na Ogerskem (155). Prek Save (Pes. zložil Kr. M.). — Arkiv za povjestnico jugoslavensku. Knjiga VII. 1863. Odgovori na njevoja pitanja.

L. 1864 Glasnik: Narodne pesme iz Goričan v Medmurji. Zapisal dijak Bally, priobčil M. Valjavec (str. 97). — L. 1865 Književnik: O rodjenicah ili sudjenicah. — L. 1866: Narodne stvari: priče, navade, stare vere. Nabral in razglasil M. V. (str. 23—451. I—XIII). Na-

rodne pesme (Iz zamladinca str. 289—404. I—XIV). Priobčuje M. V. — Cvetje iz domačih in tujih logov: Zora in Solna. Pripovedna pesem v treh delih. Zložil M. Valjavec. V Celoveu 1866. 16. str. 80. Šestka V. Izdal A. Janežič. — L. 1867 Glasnik: Narodne priče, navade, stare vere (str. 62—351. I—XIV). Narodne pesme (256—7). — L. 1868: Narodne stvari (31—193. XV: Zanos, porod, krst, dete. XVI: Smrt, smrtec, mrtvec, spreved). — Pesmi, pripovedke in prevode Kračmanove so radi pobirali in ponatiskovali, tu in tam nekoliko popravljenе, v „Šolske Čitanke, v Berila gimnazijska“ p. dr. Bleiweis, Miklošič, Navratil, v Cvet slovenske poezije, v razne Slovnice in Cvetnike p. Janežič, zlasti v letih 1861—1869.

L. 1870 se je v Zvonu oglasil Kračmanov: Drobne pesmi. Berta. Boj se pesnika (11—198)! — L. 1872 v Zori I: Drobne pesme (I—VI). Tudi je v Zori pa v Vestniku l. 1873—4 v izvornem jeziku priobčeval „Narodne stvari: priče, navade, stare vere“, kakor jih je prej do l. 1868 v Slov. Glasniku.

Letopis Matice Slovenske 1874: Izgledi slovenskega jezika na Ogerskem. Predge z letnicami 1802—1830 (str. 102—155) in Letopis 1877 (Konec str. 92—131). Razglašja M. Valjavec. V predgovoru piše na pr.: „Zelo znamenit za slovensko jezikoslovstvo je jezik Slovencev, kateri stanujejo na Ogerskem, katere Štajerci imenujejo Prekmurce, ker so jim prek Mure reke. To je izprevidel najprvi Miklošič, kateri se v vseh svojih delih zvesto ozira na to razrečje in upotreblja knjige prekmurskih piscev, kolikor so mu dosežne. Uvidel je to tudi Raič, kateri je v dveh tečajih matičnega letopisa o Prekmurcih pisal in nabrojil knjige, katere so doslej od prekmurskih pisavcev beli dan ugledale, kolikor je poizvedel za nje potujoč sam navlašče za to na Ogersko v tiste kraje, kjer Slovenci prebivajo (L. 1874 str. 102) itd. — Letopis 1882—83: Drobni spi-

sek Truberjev. Podaje M. Valjavec (str. 55—63). —

Kres v Celovci l. 1884. IV: Narodne pripovedke 1—34 (str. 29—614). Priobčuje Mat. Valjavec. Narodne pesni 1—35 (str. 178—492). Nabral — iz predvorske fare: „Leta 1850., ko sem bil še učenec ljubljanske gimnasije, jel sem nabirati narodne pesmi. Nekaj sem jih nabral v rojstnej vasi na Beli, pičlé pol ure od Predvora . . Predvòr je fara na Gorenjskem miljo nad Kranjem, kjer se začinja kokrška dolina. Govori se: kam greš? pred Dvor; kje si bil? pred Dvoram, ali od kod greš? iz Predvora t. j. izpred Dvora. Kako se slovenščina tam govori, opisal sem nekoliko v programu varaždinske gimnasije l. 1858., kjer je dodanih tudi osem narodnih pesnij, ki se tukaj na konci zopet ponatisnejo itd. (str. 179)“. — Kres 1885. V: Narodne pripovedke 35—72 (str. 27—615). Dve narodni pesni (str. 244—6). Iz kotoribskega protokola — zapisnik se začinja z l. 1724 — Kotoriba méstice v Médjimorji ob reki Muri (Razglaša str. 426—639). Glagolski ulomek (Ev. s. Mat. 19, 3—11) v srbsko-slovenskem jeziku, našel l. 1856 v grajščini na Turnu na perotnicah starega urbarija iz pergamenta (str. 480—1). — Kres 1886. VI: Narodne pripovedke 73—83 (str. 144—319). Prinesček, kako in od kod se narodne pripovedi razširjajo (151—4). Veznik ada, anda (ergo, igitur, itaque str. 342—351). — Archiv f. slav. Philologie hvalno omenja Valjavčevih narodnih pesmi in pripovedek in zlasti spisov o naglasu novoslovenskega jezika v Radu že l. 1881. V. in poznej večkrat o raznih prilikah. L. 1885. VIII ima sestavek: „Mittheilungen aus dem kroatischen kaj-Dialecte (399—409)“. Posebej je tiskan tudi „Prinos k naglasu v novoslovenskem jeziku“ iz Rada 1885 8. str. 49 (cf. Zvon V. str. 236—244). —

Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti daje v Zagrebu od l. 1867

na svetlo svoj „Rad“ ter v njem vsakovrstne učene razprave. L. 1876 je pisal v 35. knjigi: „Novoslovenski komparativ prema staroslovenskomu glede na formaciju“; l. 1878 pa je akademik Matija Valjavec pričel razpravljati nauk o slovenskem naglasu, in je v naslednjih (43—102) knjigah v véliki osmerki premarljiva mravlja napisal vsaj 1417 tiskanih strani, torej nad 708 listov pod naslovom: „Prinos k naglasu v novoslovenskom jeziku“. Marljivost, ki se razodeva v tem delu, se ne dá popisati. Čuditi se mora vsak, kdor pomisli, koliko bukev in bukvic in spiskov je pretaknil, koliko črk načrkal, da še vedno pojasnjuje to jezikovo stroko!

Poleg tega je v Starinah jugoslavenske akademije priobčil staroslovenski spomenik, kateri je — preštampan iz XX. i XXI. knjige — tudi posebej tiskan pod naslovom: „Trnovsko Tetraevandjelije“. Priobčio M. Valjavec. U Zagrebu 1889. 8. 153. Tisak dioničke tiskare. Spomenik je v bolgarsko-slovenskom jeziku pisan cirilski brez sumnje iz XIII. veka, in Valjavec ga na drobno opisuje po vseh razlikah in nedoslednostih ter primerja z drugimi staroslovenskimi itd.

Narodne Pripovjesti u Varaždinu i okolici. Sakupio Matija Kračmanov Valjavec. Drugo izdanje. U Zagrebu 1890. 8. str. 328. Izdala knjižara dioničke tiskarne (cf. Narodne Pripovjedke l. 1858).

Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika. Na svijet izdaje jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. Obraduje D. Daničić. — To velikansko delo jelo je izhajati v Zagrebu l. 1880 v zvezkih, in tudi temu znanstvenemu slovarju marljiv sodelavec je vzlasti po smrti Daničićevi Matija Valjavec. Tako slovi in bode slovel naš rojak v slovenskem in hrvaškem knjižestvu, kar bodo o svojem času svetu povedali že tudi bratje Hrvatje.

